

Yayın Geliş Tarihi: 02.09.2023
Yayına Kabul Tarihi: 08.11.2024
Online Yayın Tarihi: 12.12.2024
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1354216>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 26, Sayı: 4, Yıl: 2024 Sayfa: 1433-1442
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

TİRE MÜZESİ TERRAKOTTA KOLEKSİYONU DAHİLİNDEKİ BAŞIN TANRIÇA TYCHE BAŞI OLARAK ÖNERİLMESİ

Derya EROL*

Öz¹

Tyche, Yunan tanrı ve tanrıçalarının soylarından gelmeyen, zamanla kişileştirilerek tanrı kimliği kazanmış soyut bir kavramdır. Bu soyut kavramın bir tanrıçaya dönüşmesi büyük ölçüde İ.Ö. 4 yüzyılda ve Hellenistik Dönem'de gerçekleşmiştir. Tyche, tanrıça olarak kişileştirilmeden önce kaderin ve talihin belirleyicisi olarak kabul edilmekte idi. Yunan Pantheon'una geç girmiş bir tanrıça olduğu için betimleme tiplerinde çok çeşitlilik görülmemektedir. Tyche ve Kybele betimlemeleri çoğunlukla birbiri ile çok benzer şekilde yapılabilmektedirler. Özellikle sur bedenli polosa sahip betimlemelerinde bu benzerlikler çokça görülmektedir. Bu bağlamda iki Tanrıçanın betimlemelerini zaman zaman birbirinden ayırmak çok zor olabilmektedir. Bu çalışmada Tire Müze'sinden bulunmuş olan bir başın Kybele'yi mi Tyche'yi mi temsil ettiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terrakotta, Tyche, Şans, Talih, Gemi Dümenei.

THE HEAD IN THE TERRACOTTA COLLECTION OF THE TIRE MUSEUM IS PROPOSED AS THE HEAD OF THE GODDESS TYCHE

Abstract

Tyche is an abstract concept that did not come from the lineage of Greek gods and goddesses, but was personified in time and became a god. The transformation of this abstract concept into a god was largely realised in the 4th century BC and the Hellenistic

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Erol, D. (2024). Tire Müzesi Terrakotta Koleksiyonu dahilindeki başın Tanrıça Tyche başı olarak önerilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26 (4), 1433-1442.

*Dr. Öğretim Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü İzmir, <https://orcid.org/0000-0003-1580-6448>, derya.erol@deu.edu.tr

¹Araştırma için etik kurul onayına gerek bulunmamaktadır.

period. Before being personified as a god, Tyche was regarded as the determinant of fate and fortune. Since she is a goddess who entered the Greek Pantheon late, there is not much variety in her depictions. Tyche and Kybele depictions can often be made in a very similar way to each other. These similarities are especially seen in depictions with a trumpet-shaped polo. In this context, it can sometimes be very difficult to separate the depictions of the two Goddesses from each other. This study aims to determine whether a head found in the Tire Museum represents Kybele or Tyche.

Keywords: Terracotta, Tyche, Luck, Fortune, Ship Rudder.

GİRİŞ

Tire Müzesi'nde yer alan terrakotta bir baş, çalışma konusunu oluşturmaktadır. Baş cepheden betimlenmiş ve poloslu bir tanrıçadır. Polosu, dalgalı bir şekilde dikey panellere ayrılmıştır. Bu paneller sur duvarları şeklinde yüksek ve alçak olarak betimlenmiştir. Polosun alt bitiminde bir bant çepeçevre başı dolaşır ve ortasında bir rozet vardır. Aynı zamanda bu bant üzerinde profilden yapılmış ve birbirini tekrar eder şekilde betimlenmiş kuş betimlemeleri bulunmaktadır. Çalışmanın amacı bu figürin başının hangi tanrıçaya ait olduğunu tespit ederek, stil özellikleri ile üretim merkezi ve dolayısı ile o bölgedeki kült anlayışı üzerine öneriler geliştirebilmektir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda incelenen benzer örnekler ışığında figürin başının Tanrıça Tyche'ye ait olduğu düşünülmektedir.

Tyche Olymposlu bir tanrıça olmamakla birlikte en az onlar kadar saygı duyulmuştur. Tyche, önceleri talih ve şans temsil eden bir tanrıça iken Klasik Dönem'in sonlarından itibaren insanların kaderini, alinyazılarını temsil eden bir tanrıya dönüşmüştür. Tanrıçaya giderek ilgi artmış ve büyük bir saygı duyulmaya başlamıştır (Pollit, 1986).

Tyche ile ilgili ilk bilgi Hesiodos'un Theogonyası içerisinde görülmektedir (Hesiodos, 2016). Pausanias, ilk Tyche heykelini Boupalos tarafından Smyrna'da Arkaik Dönem'de yapıldığını ifade etmektedir (Pausanias, 4-30.6). Günümüze ulaşan ilk Tyche betimlemesi, İ.Ö.380/370 yıllarına tarihlenen elinde cornocopia tutan ve uzun bir himation giyen kadının betimlendiği rölyeftir (Fullerton, 1990).

Başında poloslu elinde bereket boynuzu bir elinde de gemi dümeni ile kör, ayakta ya da oturabilir şekilde betimlenebilmektedir. İlk Klasik Dönem betimlemelerinde polos ve bereket boynuzu atribüleri ile betimlenmektedir. Talih, şans, kader özellikleri gemi dümeni atribüsü ile betimlenmiştir. İnsanların hayatına kaderine yön vermesi gemi dümeni ile betimlenmiştir. Gemi dümeni aynı zamanda liman ve ticareti de temsil etmektedir. Gemi dümeni, heykelerde Hellenistik Dönem içerisinde görülmektedir (Bieber, 1955).

Tyche, şehrin koruyucusu olarak çok geniş bir tapınıma sahipti. Devletin koruyucusu kimliği sur bedenli poloslu ile betimlenmektedir. Sur bedenle polos bir

kale duvarı şeklinde betimlenebilir iken o devletteki epithetlerine göre de çeşitli şekillerde olabilmektedir.

Tyche İkonografisi

Tyche, Yunan tanrı ve tanrıçalarının soylarından gelmeyen, zamanla kişileştirilerek tanrı kimliği kazanmış soyut bir kavramdır. Bu soyut kavramın bir tanrıya dönüşmesi büyük ölçüde İ.Ö. 4 yüzyılda ve Hellenistik Dönem'de gerçekleşmiştir (Palagia, 1994). Tyche, tanrı olarak kişileştirilmeden önce kaderin ve talihin belirleyicisi olarak kabul edilmekte idi (Pieter&Broucke,1934) Tyche, tanrıça kimliği taşımadığı dönemde de Yunan sosyal yaşamı içerisinde önemli bir olguydu. Tarihi olaylar içerisinde de yön verici özellikleri ile Hellenistik Dönem öncesi şair ve filozoflarının sık sık odaklandıkları öğelerden biri olmuştu (Pieter& Broucke, 1934).

Tyche ilk olarak İ.Ö. 8 yüzyıla tarihlenen Hesiodos'un Theogonia'sı içerisinde geçmektedir (Hesiodos, 2016). Theogonia'da Okeanos ve Tetis'in üç bin tane olan kızlarından birisi olarak listelenmiştir. Bunlar, akarsuların koruyucusu olan su nympheleridir (Grimal, 1997).

Yunanistan'da Oceanos'un kızı olması nedeni ile tarım ekonomisinin yanı sıra deniz ticaretinin ve yolculukların koruyuculuğu da görevleri arasına eklenmektedir.

İ.Ö. 7 yüzyılda Tyche'nin kimliği bir nympheden daha farklı bir kimlik bürünmeye başlamıştır. Bir nympheden daha sonraki rolü olan şans ve talihe doğru kişileştirilmesine başlanmıştır. Bu dönemin şairlerinden Alkman, Tyche'yi Eunomia'nın ve Peitho'nun kız kardeşi, Proathea'nın(önsezi) kızı olarak isimlendirmektedir (Matheson, 1994; Grimal, 1997).

İ.Ö.5 yüzyılda ise Tyche ile ilgili bilgilere Pindar'ın eserlerinde rastlanmaktadır.

Pindar 12. Olimpiyat hymninde Tyche'yi, kurtarıcı tanrıça olarak isimlendirmiştir. Bu hymn, Himera'da yapılan yarışları kazanan Ergoteles için yazılmıştır. Pindar, Tyche'ye Himera ve çevresini koruması için yalvarmaktadır. Himera, kuzey Sicilya kıyılarında bir liman kentidir. Pindar'ın Tyche'ye bu yalvarışı ile tanrıçanın İ.Ö. 4 yüzyıldaki ve sonrasındaki ikonografisinde çok önemli bir yer oynayan kentin koruyuculuğu kimliğine atıfta bulunmuştur. Pindar çalışması içerisinde Tyche'yi pherepolis olarak nitelendirmiştir. Bunun yanı sıra Tyche'nin Oceanos'un kızı kimliğinden dolayı, onun kendisini denizden gelebilecek tehlikelere karşı korumasını istemiştir (Matheson, 1994).

Klasik Dönem içerisinde ise Tyche, mezar stelleri üzerinde δάιμον ya da μοιρά isimleri ile anılmaktadır. Hellenistik Dönem ve sonrasında Τυχη (Tyche) ismi kullanılmıştır (Ridgway, 2000).

Hellenistik Dönem’de Tyche, şans, talih, umulmadık, beklenmedik şeylerin habercisi kimliğinin yanı sıra şehrin koruyucusu olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Nilsson, 2007).

Evrenin işleyişi içerisinde önemli bir yer tutmaya başlaması ve kentin koruyucusu sıfatı ile soyut bir kavramdan kişileştirmeye doğru gidiş tamamlanmış ve bir tanrıça sıfatını kazanmıştır. Tyche, Hellenistik Dönem’de diğer tanrı ve tanrıçalar ile birlikte ileri derecede tapınım görmüştür (Pollit, 1986).

Hellenistik Dönem’de tanrıça bir elinde cornucopia taşımaktadır. Cornucopia, zenginliği, bolluk ve bereketi temsil etmektedir. Başında sur duvarları şeklindeki polos ise şehrin koruyucusu sıfatı ile ilişkilidir. Hellenistik Dönem’de Tyche’nin en önemli atribütlerden bir diğeri de gemi dümenidir. Gemi dümeni, tanrıçanın insan hayatına yön verişini sembolize etmektedir (Edwards,1990).

Tyche, Roma Dönemin’de tanrıça Fortuna ile kaynaşarak bu ismi almıştır. Roma’da şans, talih ve hayata yön veren özelliği ile kentin koruyucusu kimliği birlikte tapınım görmüştür (Matheson, 1994).

Tyche Figürlerinin Tipolojisi

Tyche betimlemeleri hakkında ilk bilgiler yazılı kaynaklardan elde edilmektedir. Pausanias kitabında İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen Smyrna’da olan bir Tyche heykelinden bahsetmektedir (Pausanias, 40.30.6). Bu heykelin Boupalos tarafından yapıldığını ifade etmektedir. Pausanias bu heykelin elinde cornucopia tuttuğunu ve başında bir polos olduğunu ifade etmektedir. Bahsedilen bu heykel, günümüze ulaşmamıştır (Palagia, 1994).

Yunan heykeltıraşlığında, birisi Arkaik Dönem’de birisi de Hellenistik Dönem’de eserler üreten iki heykeltıraş Boupalos bilinmektedir. Pausanias’ın bahsettiği Boupalos, Arkaik Dönem içerisinde çalışmalarda bulunmuş olanıdır. Ancak Heidenreich’in Hellenistik Dönem heykeltıraş Boupalos ile ilgili yaptığı çalışmasında, cornucopialı Tyche betimlemesinin ilk olarak Hellenistik Dönem içerisinde yapıldığını kesinlikle ifade etmektedir. Pergamon’da bulunan Boupalos tarafından yapılmış olan dansçı heykelleri stil olarak Pausanias’ın bahsettiği Tyche ile çok benzemektedirler (Heidenreich, 1935). Fullerton bu nedenle Pausanias’ın bahsettiği heykelin Arkaik Dönem’de yapılmış olma ihtimalinin olmadığını ifade etmektedir (Fullerton, 1990).

Pausanias’ın bahsettiği bu heykel dışında erken döneme tarihlenen bir başka Tyche betimlemesi bulunmamaktadır. Günümüze ulaşan en erken Tyche betimlemesi Atina Agora’sından bulunmuştur. Bu heykel, İ.Ö. 4 yüzyılın son çeyreği içinde değerlendirilmektedir (Palagia, 1994). Yine İ.Ö.4 yüzyıla tarihlenen erken örneklerden bir diğeri de Arkadia’dan bulunmuş olan bir anlaşma kabartması üzerinde yer alan Tyche figürüdür (Fullerton, 1990).

Bu figürlerin tümünde Tyche başında sur duvarlı polos ve cornucopiası ile betimlenmiştir. Sur duvarlı polos giymiş Tyche betimlemeleri ilk kez İ.Ö.4

yüzyılda ortaya çıkmaktadır (Higgins, 1969). Bu tipte polos giymiş en erken örnekler sikkeler üzerinde görülmektedir. İ.Ö.361–351 yıllarına tarihlenen bir Salamis sikkesi üzerinde Tyche sur duvarı şeklindeki polos ile betimlenmiştir (Pieter&Broucke, 1934, Fig.17). Tyche'nin şehrin koruyucusu kimliği ile tamamen bir tanrıya dönüşmesinin göstergesi olarak da kabul edilen sur duvarı şeklindeki polos, Hellenistik ve Roma dönemlerinde tanrıçanın tüm betimlemelerinde kullanılmıştır. Gemi dümeni Tyche'nin Hellenistik Dönem'de görülen atribülerinden bir diğeridir. Gemi dümeni atribüsü tanrıçanın insan hayatına yön verışı ile ilişkilidir (Higgins, 1967).

Hellenistik Dönem'de Tyche betimlemelerinin standart haline ulaşmış şekli Eutychides'in Antiochia'da yaptığı Tyche heykelidir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, İ.Ö.4 yüzyılda sikkeler, heykel ve rölyefler üzerinde Tyche betimlemeleri henüz görülmeye başlamıştır. Eutychides tüm bu betimlemelerdeki tiplerin yanı sıra yeni atribüler ekleyerek, heykelin kendi içerisinde çeşitli kompozisyonlarını yaratmayı başarmıştır. Bunlardan birinde Tyche, Silpius Dağı'nı sembolize eden büyük bir kayanın üzerinde oturur şekilde betimlenmiştir. Figür sağ elinde bir demet buğday başağı tutmaktadır. Bu bolluğu, refahı sembolize etmektedir. Başında sur duvarı şeklindeki polos vardır. Ayaklarının altında Orantes Irmağı'nı temsilen sakallı bir figür yatmaktadır. Kıvrılarak yatan Orantes ile Eutychides üçlü bir kompozisyon yaratmıştır. Bu heykel, İ.Ö. 300–290 yılları arasında tarihlendirilmektedir (Stewart, 1990). Eutychides'in bu tipi, küçük değişikliklerle hemen hemen tüm Hellenistik Dönem kentlerinde görülmektedir.

Oturan Tyche figürlerinin dışında ayakta duran betimlemeler de Hellenistik Dönem içerisinde görülmektedir. Bu figürler, elinde cornucopia tutmakta, diğer ellerinde ya da yan kısımlarında gemi dümeni taşıyor şekilde betimlenmişlerdir.

Hellenistik Dönem içerisinde, Tyche figürlerinin mecazi anlamları çok önemliydi. Basit semboller değillerdi. Tyche, pek çok şehirde çok hassas bir kültü ve şehrin şansı ve kaderi için çok gerçekçiydi. İnsanların refahı, zenginlikleri, mutlulukları, umutları onların yaşamların çoğu ona bağımlı gibi görünmektedir. Bu heykeller, aynı zamanda devletin ya da yöneticilerin kendi dönemlerine imza atmaları anlamına da gelmekteydi.

Eirene (barış) ve Tyche (fortune) gibi pek çok personifikasyon İ.Ö.4.yy. da ve Hellenistik Dönem'de oldukça popüler hale gelmişti (Larson, 2007).

Heykel, gem, cam şişelerde, terrakotta figürinlerdeki Tyche betimlemelerinin kült işlevlerinin yanı sıra, iyi ve bol şans dileklerini ifade etme anlamına gelen objeler olarak kullanılması ile ilişkilendirilmektedir. İyi ve bol şans dileklerinin dışında kötülüklerden koruyucu (amulet) ya da kötülükleri kovucu (apotropaic) etkili bir obje olarak da kullanılmış olmalıdır (Pollit, 1986).

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Tyche betimlemeleri, peploslu, diyogonal himationlu ve chitonlu olmak üzere üç farklı tip olarak sınıflandırılmıştır. Fullerton

Archaistic üslupta yapılmış olan Tyche heykellerini Pergamon ve Münich tipi olarak iki ayrı grup altında değerlendirmiştir (Fullerton, 1990).

İmparatorluk döneminde Tyche'nin atribülerinden biri olan gemi dümeni bir kürenin üzerinde yer almaktadır. Bu kürenin anlamı ise Tyche'nin evrenin başlıca prensipleri içerisinde insanın kaderi üzerindeki gücünü sembolize etmesidir (Edwards, 1990).

Tanrıça Tyche Olarak Önerilen Terrakotta Figürin Başının Değerlendirilmesi

Figür cepheden betimlenmiştir. Başında sur duvarı şeklinde yapılmış bir polos yer almaktadır. Surlar, dışa doğru çıkıntı şeklindedir. Bu surların üzeri birbirine paralel yapılmış düz çizgilerle bezelidir. Surların arasında kalan kısımlar ise iç bükey profilli olarak daha geride betimlenmiştir. Sur duvarı şeklinde olan polosun alt kısmında kalın bir bant bulunmaktadır. Bu bandın üzerinde rozet betimlemeleri vardır. Rozetlerin bazılarının detayları aşınmadan dolayı silinmiştir. Saçlar ortadan ikiye ayrılarak, ince kıvrımlı demetler halinde yanlara doğru hareketlendirilmiştir. Saçlar kulakları örtecek şekilde yüzü çevrelemektedir. Saçların lüleleri kulak üzerinde çözülmeye başlamış ve omuzların üzerine doğru indirilmişlerdir. Figürün boynunun üst kısmından itibaren kırık olması nedeni ile çözülen saçların boyun üzerine inen çok az kısımları görünmektedir. Yüz geniş, elmacık kemikleri belirgindir. Alın, üçgen biçimlidir. Gözler, yarı açık şekilde yapılmıştır ve şakaklara doğru eğimlidirler. Burun geniştir. Ağız kapalıdır. Üst dudak ince ve kıvrımlı, alt dudak ise kalın olarak verilmiştir. Üst dudak alt dudağın üzerine eğimli bir şekilde inmektedir. Çene kısa ve geniştir.

Tire örneğinin Tyche başı olarak tanımlanmasının en önemli sebebi sur duvarı şeklinde polos giymesidir. Tyche'nin sur duvarları şeklindeki polos, onun tanrısal kimliğini simgelemektedir.

Eutychides'in yaptığı Tyche, sur duvarlı betimlemeli heykellerin erken örneklerinden birisidir. Bu heykel yaklaşık olarak İ.Ö. 300-290 yıllarına tarihlendirilmektedir (Stewart, 1990).

Sikkeler üzerinde sur duvarlı polos giyen Tyche betimlemeleri daha erken tarihlerde görülmektedir. İ.Ö. 361-351 yılları arasına tarihlendirilen bir Salamis sikkesi üzerinde sur duvarlı polos ile Tyche betimlenmiştir (Pieter & Broucke, 1994, s:36). Heykel ve sikkeler üzerinde Tyche'nin sur duvarlı polos giymiş örnekleri İÖ.4 yüzyılın ortalarından itibaren yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Tire örneğinin başında yer alan sur duvarı şeklindeki polos nedeni ile İ.Ö. 4 yüzyılın ortalarından daha önce yapılmış olma olasılığı oldukça az görülmektedir.

Hellenistik Dönem'le birlikte sur duvarlı polos Kybele de giymeye başlamıştır. Heykelerde Kybele ilk kez sur duvarlı polos Venice'de bulunmuş olan bir rölyef üzerinde giymiş olarak görülmektedir. Bu rölyef üzerinde Attis ile birlikte görülmektedir. Bu rölyef, İÖ.3.yüzyıl içerisinde değerlendirilmektedir. Sikkeler üzerinde bu tipte bir polos giyen ilk Kybele betimlemesi İ.Ö.100 yılında

görülmektedir (Matheson, 1994, s:23). Tyche betimlemeleri ise sikkelerde İ.Ö.4. yüzyılda sur duvarı polosı ile betimlenmeye başlamışlardır. Tire örneğinin başında yer alan sur duvarı şeklindeki polos, daha çok Tyche betimlemelerinde görülen örneklerle benzerlik göstermektedir (Sumerer,1999, Taf.18-BIII; Mollard Besques, 1972, Pl.109-506).

Figürün saçları ortadan ikiye ayrılmış ve ince kıvrımlı lüleler şeklinde yanlara doğru hareketlendirilmiştir. Saçların ortadan ayrılarak bu şekilde ince kıvrımlar şeklinde yanlara doğru hareketlendirilmesi İ.Ö. geç 4.yüzyılda Praxiteles'in Knidos Aphroditesi ile sık görülmeye başlanan bir saç tipidir (Ajoonian, 2007, s:14, Fig.5; Ridgway, (I)-2001 s:251). Ancak Knidos Aphroditesinin saçları ensede topuz yapılmıştır. Tire örneğinin saçları, omuzların üzerine doğru lülelerden oluşan iki bukle halinde inmektedir. Knidos Demeter heykelinin saçları ile daha çok benzerlik göstermektedir. Demeter'in saçları ortadan ikiye ayrılarak ince kıvrımlı lüleler şeklinde yanlara doğru hareketlendirilmiştir. Omuzların üzerine ince lülelerden oluşan iki bukle halinde inmektedir. Alın, Tire örneğinde olduğu gibi yüksek ve üçgen biçimlidir. Alının üçgenliği, merkezde ortadan ikiye ayrılmış saçlarla verilmiştir. Ağız yapısı da Demeter ile benzerlikler göstermektedir. Üst dudak ince ve kıvrımlıdır. Alt dudak ise daha kalın yapılmıştır.

Demeter, yaklaşık olarak İ.Ö.350 yıllarına tarihlendirilmektedir (Ashmole, 1951; Bieber,1962).

Thompson tarafından well-bowed ya da pursed ağız olarak isimlendirilen bu tipteki örnekler, heykelerde ve terrakotta figürinlerde İ.Ö. 4.yüzyıl içerisinde kullanılan bir stildir (Thompson, 1963).

Tire örneğinin gözleri şakaklarda hafifçe aşağı doğru eğimlendirilmiştir. Burunu ise geniş ve kısa yapılmıştır. Yüzü Demeter'e göre biraz daha yuvarlatılmıştır. Yuvarlak yüz yapımı İ.Ö.3 yüzyıl içerisinde heykel ve terrakotta figürlerde kullanılmaya başlanmış olan bir stildir. Özellikle Pergamon heykellerinde gelişen bu stil, İ.Ö.3. yüzyıl içerisinde çok popüler olmuştur (Thompson, 1963, s:30).

Tyche'nin saç, alın, göz ve ağız işlenişi ile İ.Ö. 4.yüzyılın ortalarına tarihlendirilen figürlere yakın stil özellikleri göstermektedir. Ancak yüzünün yuvarlaklığı ile İ.Ö. erken 3 yüzyıl biçim özelliği göstermektedir. Bu nedenle Tire buluntusu Tyche'nin bu nedenle, İ.Ö. 4 yüzyılın sonu ile İ.Ö.3 yüzyılın başları aralığında değerlendirilmesi önerilmektedir.

SONUÇ

Tire Müze'si terrakotta buluntuları içerisinde bulunan baş gösterdiği stil özellikleri nedeni ile Tyche olarak tanımlanmıştır. Figürün diğer kısımları korunmamıştır. Bu nedenle figürün tarihlendirilmesinde sadece yüz uzuvları yardımcı olmuştur.

Tyche pek çok şehirde şehrin koruyucusu kimliğini taşımaktadır. Ancak bazı yerleşimlerde şehirde daha geniş tapınım gören tanrılarla birlikte tapınım görmekteydi. Ephesos'ta da bu tipte bir tapınım bulunmakta idi. Ephesos'ta tapınım gören en önemli tanrıça Artemis'tir. Artemis ile birlikte Tyche de tapınım görmüştür (Matheson,1994).

Tire buluntusu baş, Müze'ye satın alma yolu ile geldiği için bulunduğu yer konusunda kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bu bağlamda da herhangi bir yerleşim ile ilişkili bir kült önerisi yapılamamaktadır. Ancak gösterdiği stil özelliklerine bakıldığında Klasik Dönem stil özelliklerinin yanı sıra geçiş stil özelliklerini de taşımaktadır. Bu özellikler incelendiğinde başın İ.Ö. geç 4 erken 3.yy. içerisinde değerlendirilmesi önerilmektedir.

Başta görülen stil özelliklerinin daha çok yerel bir atölyede üretildiğini göstermesi nedeni ile daha çok üretilen kentte bir sunu ya da mezar hediyesi olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KATALOG

Eser Adı: Tyche başı.

Müze Envanter no: A84-111

Buluntu Yeri: Tire Müzesi'ne satın alma yolu ile alınmıştır. Buluntu yeri bilinmemektedir.

Buluntu Durumu: Figürün sadece başı korunmuştur. Boyundan aşağısı kırıktır ve aynı zamanda eksiktir.

Yapım Tekniği: Tek kalıp kullanılarak yapılmıştır. Başın sadece ön kısmı işlenmiştir. Arka kısmında ise kil toprakları ve düzletilme izleri kısmen temizlenmiştir.

Ölçü: Yük.: 4.5 cm, Gen.:2 cm.

Hamur-Astar: Hamur ince katkılıdır, mikalıdır ve pembemsi kahverengindedir. Beyaz astar izleri boyunun sadece sağ tarafında yer yer korunmuştur. Boya izleri baş üzerinde korunmamıştır.

Tanım: Figür cepheden betimlenmiştir. Başında sur duvarı şeklinde yapılmış bir polos yer almaktadır. Saçlar kulakları örtecek şekilde yüzü çevrelemektedir. Alın, üçgen biçimlidir. Gözler, yarı açık şekilde yapılmıştır ve şakaklara doğru eğimlidirler. Burun geniştir. Ağız kapalıdır. Üst dudak ince ve kıvrımlı, alt dudak ise kalın olarak verilmiştir. Üst dudak alt dudağın üzerine eğimli bir şekilde inmektedir. Çene kısa ve geniştir.

Benzerleri: E.Töpperwein, 1976, Taf.33–199; L.Sumerer, 1999, Taf.18-BIII; S.Mollard Besques, 1972, Pl.109-506.

Tarihleme: İÖ.4. yüzyıl sonu, İÖ. 3 yüzyıl başına tarihlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Ajootian, A. (2007). Praxiteles and fourth century Athenian portraiture. In P. Schultz (Ed.), *Early Hellenistic portraiture: Image, style, context*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Ashmole, B., & Bieber, M. (1962). Reviewed: *Die Tyche von Antiochia* by Tobias Dohn. *American Journal of Archaeology*, 66 (2), 214-216.

Bieber, M. (1955). *The sculpture of the Hellenistic age*. New York, NY: Columbia University Press.

Edwards, C. M. (1990). Tyche at Corinth. *Hesperia*, 59 (3), 529-542.

Fullerton, M. (1990). *The archaistic style in Roman statuary*. Leiden, Netherlands: E.J. Brill.

Grimal, P. (1997). *The dictionary of classical mythology*. New Jersey, NJ: Wiley-Blackwell.

Heidenreich, R. (1935). Bupalus und Pergamon, 50, 668-701.

Hesiodos. (2016). *Theogonia-İşler ve günler*. İstanbul, Turkey: İş Bankası Yayınları.

Higgins, R. (1967). *Greek terracottas*. London, UK: Methuen-Co Ltd.

Higgins, R. A. (1969). Catalogue of the terracottas in the department of Greek and Roman antiquities, British Museum. London, UK: British Museum.

Larson, J. (2007). Ancient Greek cults. London, UK: Routledge.

Matheson, S. (1994). The goddess Tyche. Yale University Art Gallery Bulletin: An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art, 18-33.

Mollard-Besques, S. (1972). Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre-cuite Grecs et Romains III, époques Hellénistique et Romaine, Grèce et Asie Mineure. Paris, France: Presses des Musées Nationaux.

Nilsson, M. P. (2007). Geschichte der griechischen Religion. Die Hellenistische und Römische Zeit, 2, HDA.

Palagia, O. (1994). Tyche at Sparta. Yale University Art Gallery Bulletin: An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art, 64-75.

Pausanias. (1933). Description of Greece, books VI-VIII (Trans. W. H. S. Jones). London, UK: William Heinemann Ltd.

Pieter, B., & Broucke, J. (1934). Tyche and fortune of cities in the Greek and Roman world. Yale University Art Gallery Bulletin: An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art, 34-49.

Pollitt, J. (1986). Art in the Hellenistic age. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Ridgway, B. (2000). Hellenistic sculpture I. UK: The University of Wisconsin Press.

Ridgway, B. S. (2001). Hellenistic sculpture II: The styles of ca. 331-200. UK: The University of Wisconsin Press.

Stewart, A. (1990). Greek sculpture: An exploration (Vols. I-II). New Haven, CT: Yale University Press.

Summerer, L. (1999). Hellenistische terrakotten aus Amisos: Ein Beitrag zur Kunstgeschichte des Pontosgebietes. Stuttgart, Germany: Franz Steiner Verlag.

Thompson, B. D. (1963). Troy, the terracotta figurines of the Hellenistic period: Supplementary Monograph III. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Töpperwein, E. (1976). Terrakotten von Pergamon. Berlin, Germany: Walter de Gruyter.